

Letní škola „Messianism: Jewish and Christian Perspectives“

MILAN HANYŠ

Mesianismus v židovských a křesťanských perspektivách, takové bylo téma dvoutýdenní letní školy, kterou zorganizovala ve dnech 5.-16. července 2010 Středoevropská univerzita v Budapešti (Central European University, CEU) ve spolupráci s Duke University v USA. Cílem letní školy bylo poskytnout solidní historické znalosti o mesianismech doktorským studentům a mladým badatelům a umožnit tak hlubší analýzu různých forem mesianismu, náboženských a zejména sekulárních. Tomuto cíli odpovídal i výběr lektorů a (mnohdy věhlasných) přednášejících: Matthias Riedl a Michael Miller (oba CEU, Budapešť) s účastníky prošli mesianistické texty Tanachu a Nového zákona (nejen ty explicitně mesianistické, ale i takové, které byly jako mesianistické interpretovány v tradicích), Ida Fröhlich (Katolická univerzita, Budapešť) představila mesianistická a apokalyptická očekávání v kumránských textech a v intertestamentární literatuře. Moše Idel (Hebrejská univerzita, Jeruzalém), jehož čtenáři jistě netřeba představovat, se zaměřil na pluralitu mesianistických očekávání ve středověkém judaismu a samozřejmě též obligátní sabatianismus. Idelův příspěvek byl hodnotný také v tom, že implicitně varoval před vytvářením jakýchkoli jednoduchých kauzálních nexů typu „společenská krize vytváří mesianistická očekávání“. Velmi přínosná byla Idelova přednáška věnovaná interpretaci zakladatele chasidismu Izraele ben Eliezera (známého též jako Baal Šem Tov) coby postavy s mesianistickým sebepochopením. Jeden z ředitelů kurzu, Matthias Riedl, původním vzděláním politolog, který však věnoval svou dizertaci Jáchymovi z Fiore, se zaměřil na revoluční pojetí historie v Jáchymově díle, které bylo představeno jako jeden z fundamentů moderních mesianismů (nikoli náhodou se Jáchymovi z Fiore věnoval také Bedřich Engels). Mimo pozornost nezůstalo stát ani následující františkánské hnutí a radikálně politický mesianismus Thomase Müntzera. Michael Miller (CEU) se zaměřil na (ne)očekávání mesiáše v sionistickém hnutí a v reformním judaismu. Následovaly dva bloky přednášek a seminářů s profesory z americké Duke University. Michael Gillespie (mimo jiné autor monografie *The Theological Origins of Moder-*

nity)¹ v semináři diskutoval o možnostech interpretace Nietzscheho jako mesianistické postavy. Následující přednáška tohoto amerického filosofa byla věnována politickému mesianismu Martina Heideggera. Malachi Hachohen se věnoval autorům, kteří se pokoušeli analyzovat mesianistické aspekty totalitárních režimů (Voegelin, Aron, Borkenau, Gurian, Talmon). Poslední blok věnoval antropolog Vlad Naumescu (CEU) jednak úvodní diskuzi o tom, co činí patologické formy mesianistických hnutí atraktivní (Koreshovi davidiáni, Jonestown), jednak mesianistickým aspektům hnutí staroobřadníků či starověrců v tradici východního křesťanství.² Naumescu také představil svůj terénní výzkum komunity starověrců přebývajících v dunajské deltě a filmový dokument *Bird's Way*, který v komunitě natočil.

Vedle seminářů a přednášek byly velmi cenné diskuze v pracovních skupinách, kde jednotliví účastníci diskutovali o svých výzkumných projektech. Oborové spektrum účastníků sahalo od religionistiky, historie, filosofie, sociologie a antropologie po nejčastější politologii, což vytvářelo prostor pro mezioborovou reflexi dílčích projektů. Zastoupeni byli mladí badatelé ze Spojených států, Evropy, Izraele a Turecka. Pro člověka nepřilíživě znalého zájmů (zejména amerických) politologů byl zvláště překvapující intenzivní zájem o politickou teologii autorů u nás v tomto ohledu nepřilíživě recipovaných (Carl Schmitt, Walter Benjamin, Gerschom Scholem, Jacob Taubes). Velkým přínosem byla jak zpětná vazba od účastníků a lektorů, tak také vytvoření kontaktů mezi badateli, kteří mají obdobné zájmy, ačkoli jsou jejich výchozí obory velmi odlišné.

Omezení proběhlé letní školy jsou zjevná – málokdy byla pozornost zaměřena mimo tradice křesťanství a judaismu a mimo „politická náboženství“. Ačkoli může být problematické hovořit o mesianismu jinde než v kontextu židovství a křesťanství, obdobné jevy lze nalézt i v jiných náboženských tradicích. Pro získání skutečné typologie „mesianismů“ (z nedostatku lepšího slova uijme nyní toto), případně nějaké plauzibilní teorie, by bylo třeba více komparativní práce. Matthias Riedl a Michael Miller mají v plánu za dva roky uskutečnit podobnou letní školu. Po vybudování solidní faktografické báze v evropském mesianismu se pravděpodobně dočkáme i více mezináboženské a mezikulturní komparace.

---

1 Michael Gillespie, *The Theological Origins of Modernity*, Chicago – London: University of Chicago Press 2008.

2 K jednomu aspektu tématu viz Michal Siažik, „Starověrci – poutníci a Petr I. jako Antikrist: K problematice starověrecké eschatologické interpretace“, *Religio 17/1*, 2009, 36-55.